

El llenguatge Els daltabaixos

12/XI/1980

Hi ha qui tradueix el mot del castellà «altibajo», usat generalment en plural, «altibajos», per daltabaixos o «daltibaixos». I, d'altra banda, hi ha qui usa aquest mot del català amb el sentit que realment li correspon però que, sens dubte obeint a la influència del mot del castellà, recorre a la segona de les dues formes que hem indicat, és a dir, a la incorrecta: «daltibaixos» en lloc de daltabaixos.

Cal recordar, doncs, que «altibajo», ni en singular ni en plural no s'ha de traduir mai per daltabaix. Com a equivalència catalana d'aquest mot del castellà, més exactament, de la seva forma del plural que, com hem dit, és la més generalment usada, hom sol proposar alts i baixos, expressió substantiva formada al capdavant amb els mateixos elements que el mot del castellà però sense formar un sol mot. Unicament Moll, al seu Diccionari castellà-català, proposa altibaix —que consigna, així com el mot del castellà, en singular—, mot que no figura ni al Diccionari Fabra ni a la Gran Enciclopèdia Catalana, repertoris en què en canvi, trobem —a l'article alt— diversos exemples de l'ús de l'expressió alts i baixos: en sentit propi, els alts i baixos d'un terreny, d'un camí, i en sentit figurat: els alts i baixos de la fortuna, d'una febre, de la qualitat.

Pel que fa a daltabaix —mai, en cap cas, «daltibaix»— és un adverbí usat també com a substantiu, que constitueix una creació específica i molt genuïna del català, sense correspondència en castellà: volem dir, que cal traduir a aquesta llengua per solucions de formació molt diversa, especialment com a substantiu. Com a adverbí sol modificar verbs com caure, llançar-se, anar a parar, etc. i usat com a nom substantiu significa, segons el Diccionari Fabra, d'una banda «esdeveniment calamitos, que capgira totalment l'ordre de les coses, que produeix la ruïna d'una fortuna, afer, establiment», i de l'altra «gran escàndol, avalot, baralles». Avui que, per a designar aquestes idees, n'hi ha que no se saben estar de recórrer als termes més espuris i barroers, és bo de recordar l'existència d'un mot tan propi com daltabaix, alhora genuí i popular, expressiu, elegant i sonor. Hi va haver un daltabaix que va fer feredat: Vet aquí un exemple d'aquest llenguatge autènticament popular, a què tanta sembla que vulguin renunciar.

Albert Jané